

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ПОПОВИЧ ІРИНА ЄВГЕНІВНА

УДК 37.011.31-051:378(410)

**ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Козубовська Ірина Василівна,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Морська Лілія Іванівна,
Львівський національний університет імені Івана Франка, професор кафедри іноземних мов для природничих факультетів;

кандидат педагогічних наук
Рокосовик Наталя Василівна,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», доцент кафедри іноземної філології та перекладу.

Захист відбудеться 3 липня 2018 року о 12.30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2, зала засідань).

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2).

Автореферат розісланий 1 червня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ВСТУП

В Україні відбуваються складні трансформаційні процеси в політиці, економіці, освіті. Вважаємо, що саме освіта заслуговує в цьому плані найбільшої уваги, адже без високоосвічених кваліфікованих фахівців важко здійснити прогресивні перетворення в політиці чи економіці. Тому сьогодні активно відбувається перегляд цілей і змісту освіти. Мова йде насамперед про формування творчого потенціалу особистості студента, потреби самореалізації, самовираження не тільки в період навчання у вищому закладі освіти, але й упродовж усього життя.

Сьогодні суспільству потрібні вчителі, які мають не тільки високий рівень фахової підготовки, але й володіють дослідницькою культурою, яка передбачає готовність до дослідження у педагогічній діяльності, наукову самостійність, здатність до систематичного аналізу навчально-виховного процесу в школі, експертної оцінки, творчість у визначенні та прогнозуванні педагогічних явищ, здатність до продуктивного критичного мислення, оперативної обробки інформації, креативність, високу культуру спілкування і поведінки.

Необхідність в дослідницькій спрямованості педагогічної діяльності в сучасних умовах визначається низкою чинників. По-перше, соціально-економічні перетворення, які відбуваються в країні, зумовили необхідність докорінної зміни функції системи освіти. Сучасна парадигма освіти орієнтована на функціонування педагога, здатного до нестандартних рішень, творчого підходу до розв'язання проблем. Відповідно, дослідницька діяльність учителя є засобом оновлення освітньої практики. По-друге, гуманізація і гуманітаризація освіти зумовлюють спрямованість діяльності вчителя, яка б забезпечувала адаптацію освітнього процесу до запитів і потреб особистості студентів, можливість її саморозкриття. По-третє, створення нових типів закладів освіти вимагає постійного пошуку нетрадиційних форм організації навчання, інноваційних технологій. У такій ситуації суттєво зростає роль дослідницької діяльності педагога в освітній практиці. По-четверте, зміна характеру ставлення вчителів до самого факту засвоєння і застосування педагогічних новацій забезпечує залучення їх до цілеспрямованої педагогічної творчості.

Важливість дослідницької підготовки педагогів задекларована в Законі України «Про вищу освіту», де серед основних завдань підготовки фахівців у закладах вищої освіти визначено необхідність організації наукової діяльності шляхом проведення наукових досліджень і забезпечення творчої діяльності учасників освітнього процесу; забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності.

Водночас, проведене нами серед випускників Ужгородського національного університету дослідження готовності майбутніх учителів до педагогічно-дослідницької роботи виявило, що значна частина з них не володіє достатніми дослідницькими вміннями, або ж вважає дослідницьку роботу у професійній педагогічній діяльності не суттєвою.

Аналіз джерельної бази засвідчує наявність глибокого інтересу вітчизняних науковців до проблеми професійної підготовки вчителя в Україні і за рубежом (В. Андрущенко, І. Бех, В. Бондар, І. Зязюн, В. Кравець, В. Кремень, Л. Морська, Н. Ничкало, О. Сухомлинська, О. Сорока, Г. Терещук, В. Чайка та ін.). Проте, на нашу думку, недостатньою є увага вчених до проблеми формування дослідницьких умінь сучасного вчителя, хоч окремі аспекти професійної підготовки вчителя-дослідника висвітлені в працях вітчизняних учених (І. Бопко, Н. Гловин, С. Гончаренко, М. Євтух, В. Кулик, Н. Москалюк, А. Степанюк та ін.).

Значний досвід підготовки вчителя-дослідника є в багатьох європейських країнах, де в педагогічних закладах все більше активізується процес забезпечення єдності наукової та навчальної підготовки через широке залучення студентів до науково-дослідної та експериментальної роботи. Проблема орієнтації майбутніх учителів на дослідницьку діяльність розглядається як найважливіша умова їх особистісно-професійного самовизначення і професійної культури. Особливо багаті і давні традиції в цьому плані має Велика Британія, про що свідчать дослідження британських учених (Р. Барнет, Д. Баунд, Е. Брю, М. Вінкс, Л. Елтон, Е. Керлінгер, М. Сміт, Д. Фріман, Д. Хартс, М. Хенкель та ін.).

Різні аспекти педагогічної освіти Великої Британії висвітлювалися у працях вітчизняних дослідників: Н. Авшенюк, А. Бойко, О. Волошина, І. Задорожна, Ю. Кищенко, Н. Погребняк, Л. Пуховська, А. Сбруєва, С. Старовойт, Н. Рокосовик та ін. Проте проблема підготовки вчителя-дослідника у вищих навчальних закладах Великої Британії поки що не була предметом всебічного педагогічного дослідження. Тому доцільним вважаємо вивчення британської системи підготовки вчителя-дослідника в контексті загальноєвропейського досвіду з метою впровадження найбільш прогресивних ідей зарубіжного досвіду у вітчизняний освітній простір.

Актуальність теми дослідження зумовлена також суперечностями між: потребою сучасної системи вітчизняної освіти у висококваліфікованих педагогах-дослідниках та недостатнім рівнем їх готовності до проведення досліджень у професійній педагогічній діяльності; необхідністю оволодіння майбутніми вчителями дослідницькими вміннями і навичками і відсутністю науково обґрунтованої системи підготовки вчителя-дослідника в сучасних умовах; інтеграцією вітчизняної системи освіти в європейський освітній простір і недостатнім вивченням і впровадженням зарубіжного досвіду формування дослідницьких умінь майбутніх учителів.

Актуальність проблеми зумовила вибір теми дисертаційного дослідження **«Формування дослідницьких умінь майбутнього вчителя в університетах Великої Британії».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» відповідно до планів науково-дослідних робіт і є частиною комплексної теми кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи «Теоретико-методологічні засади особистісно-професійного становлення

майбутніх фахівців» (№ 378 (083.9). Тема дисертації затверджена вченою радою Ужгородського національного університету (протокол № 4 від 15.04.2014 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 6 від 17.06.2014 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка вчителя.

Предмет дослідження – формування дослідницьких умінь майбутніх учителів у системі вищої педагогічної освіти Великої Британії як компонента професійної підготовки.

Мета дослідження полягає у виявленні змісту, форм і методів формування дослідницьких умінь майбутніх учителів у системі педагогічної освіти Великої Британії та обґрунтуванні можливостей використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду у вітчизняному освітньому просторі.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність дослідницької парадигми професійної підготовки вчителя як ціннісного орієнтуру в системі вищої педагогічної освіти європейських країн.

2. На основі вивчення вітчизняної і зарубіжної наукової літератури здійснити історико-педагогічний аналіз становлення дослідницької парадигми педагогічної освіти у Великій Британії.

3. Виявити специфіку формування дослідницьких умінь майбутніх британських учителів у процесі професійної підготовки.

4. Обґрунтувати можливості використання прогресивних ідей досвіду Великої Британії у вітчизняному освітньому просторі.

Для реалізації завдань використовувалися такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз науково-методичної літератури, нормативних актів з проблеми дослідження для обґрунтування сутності основних понять, виявлення сучасного стану дослідження проблеми, формулювання вихідних положень та висновків; структурно-змістовий аналіз навчальних програм для виявлення дослідницького компонента у професійній підготовці вчителя; компаративний аналіз для визначення спільних і відмінних рис у підготовці вчителя-дослідника в системі педагогічної освіти Великої Британії та України; *емпіричні* – спостереження, бесіди, анкетування для виявлення готовності майбутніх учителів вітчизняних закладах вищої освіти до проведення дослідницької діяльності; *метод наукової екстраполяції* для окреслення можливостей використання зарубіжного досвіду в освітньому просторі України.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше:

– розкрито специфіку становлення дослідницької парадигми педагогічної освіти Великої Британії в контексті розвитку європейської освіти;

– на основі узагальнення результатів досліджень британських учених обґрунтовано структурно-логічну модель професійної підготовки вчителя-дослідника, яка містить такі компоненти: цінності вчителя й професії – етичний компонент (ethical component); особистісні й професійні якості дослідника (component of professional research); ключові компетенції (key competencies); дослідницькі вміння: гностичні, конструктивні, прогностичні, рефлексивні, комунікативні, перцептивні, суггестивні, експресивні (research skills); технології

професійної підготовки вчителя-дослідника (technical component); мотивація навчальної діяльності, розуміння особистісного змісту навчання, наявність критичного мислення, що сприяє пошуку нового в освіті й прийняттю дослідницької позиції (inquiry stance); валідність результатів дослідження (validity);

– виявлено особливості організації навчального процесу у вищих навчальних закладах Великої Британії для формування дослідницьких умінь майбутніх учителів: упровадження в процес професійної підготовки спеціальних освітніх модулів, спрямованих на забезпечення студентів науковими знаннями й формування дослідницьких умінь; особлива побудова курсів з дослідницькою траєкторією; використання стратегій поетапного формування дослідницьких умінь (алгоритмічна, творча); організація ефективної взаємодії й співробітництва між студентами й викладачами; створення можливостей для неперервного саморозвитку й самореалізації майбутніх учителів; навчальна автономія; забезпечення єдності теоретичної і практичної підготовки; надання різносторонньої науково-методичної підтримки майбутнім учителям у період педагогічної практики (менторство); впровадження у навчальний процес сучасних ефективних технологій (інтерактивні, інформаційні, проєктивні, навчання як дослідження), форм і методів (проблемні лекції, наукові семінари, групи Аберкромбі, кейс-метод, тьюторство, дистанційне навчання), засобів (електронні підручники, інтерактивна дошка); використання можливостей позааудиторної роботи (зустрічі з видатними вченими, наукові стажування, гранти на проведення наукових досліджень студентами, участь у наукових конференціях, семінарах тощо); створення сприятливого середовища для реалізації вчителем-дослідником результатів власних наукових розробок, їх представлення і поширення в науковому світі.

– обґрунтовано доцільність і можливості творчого використання досвіду Великої Британії в освітньому просторі України.

Уточнено поняття «учитель-дослідник», «дослідження», «дослідницька діяльність у педагогічній галузі», «дослідницькі вміння».

Подальшого розвитку набули форми і методи професійної підготовки вчителя-дослідника.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні методичних рекомендацій щодо можливостей адаптації прогресивних ідей британського досвіду у вітчизняну систему освіти; вдосконаленні спецкурсу «Сучасні тенденції навчання іноземної мови у вищій школі Великої Британії». Матеріали дисертації можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти у курсах «Історія педагогіки», «Зарубіжна педагогіка», «Загальна педагогіка», «Методи наукових досліджень», а також для розроблення нових курсів; студентами під час підготовки курсових, бакалаврських, магістерських робіт; вчителями-практиками в процесі проведення досліджень у професійній педагогічній діяльності.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Ужгородського національного університету (довідка № 125/01-27 від 18.01.2016 р.),

Хмельницького національного університету (довідка № 53 від 11.10.2016 р.), Мукачівського державного університету (довідка № 20176 від 21.09. 2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Представлені наукові результати отримані автором самостійно. В монографії [1] автору належать розділи 1.2; 1.3; 1.4; 2.1; 2.2: 2.3; в статті [2] розкрито теоретичні засади дистанційного навчання; [7] – визначено основні завдання підготовки вчителя-дослідника у Великій Британії; [15] – охарактеризовано дослідницькі вміння; [19] – обґрунтовано роль освіти у соціально-правовому захисті молоді Великої Британії.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дослідження апробовано у доповідях на науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Професійна підготовка студентів соціально-педагогічної сфери – освітня складова суспільного розвитку» (Київ, 2014); «Актуальні проблеми соціальної роботи і підготовки фахівців: соціальна робота і здоровий спосіб життя» (Ужгород, 2014); «Иновации в современном образовании: опыт и перспективы». (Могилёв, 2014); «Актуальні проблеми наукового та освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (Мукачево, 2015); «Актуальні проблеми психології та педагогіки» (Харків, 2015 р.); «Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики» (Одеса, 2015); «Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у ХХІ ст.» (Львів, 2016); «Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти» (Харків, 2016); «Сучасний вимір психології та педагогіки» (Львів, 2016); «Актуальні проблеми сучасної соціології, соціальної роботи та професійної підготовки фахівців» (Ужгород, 2016); «Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук» (Одеса, 2016); « Current issues and problems of social sciences» (Kielce, Poland, 2016); «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів», Київ-Хмельницький, 2017); «Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього» (Одеса, 2017); *всеукраїнських* – «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2014); «Актуальні проблеми сучасного суспільства в фокусі соціології» (Київ, 2014); «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2015 р.); «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2017); «Соціальна робота: виклики сьогодення» (Тернопіль, 2017).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 40 друкованих працях, серед яких: 1 монографія (у співавторстві), 13 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 23 у збірниках наукових конференцій та інших виданнях, 1 методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (247 найменувань), 9 додатків. Основний зміст дисертації викладений на 187сторінках. Робота містить 3 таблиці, 4 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання, методи дослідження; сформульовано наукову новизну та практичне значення роботи; подано відомості про апробацію і впровадження, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Основні тенденції розвитку педагогічної освіти Великої Британії у європейському контексті**» охарактеризовано розвиток європейської педагогічної освіти, обґрунтовано визначальну роль дослідницької парадигми в педагогічній освіті, уточнено зміст понять «дослідницька діяльність», «педагогічне дослідження», «вчитель-дослідник».

Історико-ретроспективний аналіз наукових джерел дає можливість встановити, що зародження елементарних форм навчально-дослідницької діяльності студентів розпочалося ще в навчальних закладах країн Стародавнього Світу, (школа Піфагора, академія Платона, лікей Аристотеля та ін.). Це були товариства, де об'єднувалися учні та вчителі, які прагнули до самовдосконалення через пошук істини в спільних дослідженнях. Саме в Давній Греції виникли такі форми пізнавальної діяльності, як доведення, раціональне обґрунтування, логічна дедукція, ідеалізація, на основі яких надалі розвивалася наука і дослідницька діяльність.

У процесі еволюції поглядів на педагогічну діяльність ідея включення в неї вирішення дослідницьких завдань висловлювалася багатьма видатними вченими (А. Дістервег, Я.А Коменський, І Й Песталоцці, Ж.Ж. Руссо та ін.).

Питання про необхідність дослідницького компонента у професійній педагогічній діяльності значно актуалізувалися в кінці ХІХ століття і продовжують залишатися важливими сьогодні. Очевидно, що потреба суспільства у педагогах, які володіють технологією наукової творчості, буде зростати з кожним роком.

Науково-дослідницька робота є соціально-значимим і економічно доцільним аспектом діяльності людини, оскільки забезпечує перспективний розвиток економіки, збагачує культуру, визначає соціальний прогрес. Ступінь використання наукових знань у педагогічній діяльності визначається їхньою соціальною значимістю, практичною ефективністю і духовною цінністю. Враховуючи зазначене, актуалізується потреба в глибокому реформуванні освітньої сфери, яке б передбачало не просто зміну педагогічної парадигми, а кардинальний перегляд її змістової і технологічної основ, зміну ціннісних орієнтацій у підготовці педагогів. При цьому активна участь учителів у впровадженні інновацій, самостійній науково обґрунтованій роботі над новими навчальними курсами, програмами, технологіями, що забезпечують розвиток соціально затребуваної особистості, неможливі без переорієнтації їхньої діяльності на нові цінності, адекватні характеру наукової творчості.

Однієї з провідних тенденцій розвитку сучасної освітньої ситуації, що здійснюється на тлі кардинальних змін у соціальній і економічній сферах суспільства, є посилення уваги до формування кадрового потенціалу нового рівня, фахівців, які мають якісну наукову підготовку. Ця підготовка забезпечується у закладах вищої освіти, в яких, як зазначено у «Великій хартії

європейських університетів», педагогічна діяльність невіддільна від дослідницької діяльності для того, щоб освіта була спроможна йти за еволюцією потреб, задовольняти нові вимоги суспільства.

Пріоритетного значення набуває розвиток особистості, спрямований на формування творчого мислення й ініціативи. Основною метою професійної освіти стає підготовка компетентного фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до ефективної роботи на рівні світових стандартів, соціально відповідального за результати своєї професійної діяльності, готового до постійного професійного росту й самоосвіти. Перед професійною освітою ставляться принципово нові завдання, які передбачають формування у студентів системного критичного мислення, креативності, аналітичності, здатності до експертної оцінки.

Сьогодні в більшості європейських країн поступово утверджується нова освітня парадигма – дослідницька. Це – сукупність теоретичних і методологічних установок на сучасному етапі розвитку педагогічної думки, якими керуються теоретики й педагоги-практики як моделі під час вирішення педагогічних проблем. Дослідницька парадигма забезпечує таку побудову системи вищої освіти, при якій засвоєння змісту матеріалу, виховання дослідницької культури й розвиток інтелекту є нерозривним процесом. Студенти оволодівають способами самостійного засвоєння знань з навчальних дисциплін. Тільки в цьому випадку знання будуть сприяти розвитку здібностей у процесі здійснення самостійної пізнавальної діяльності, а також забезпеченню емоційно-ціннісного ставлення до змісту й процесу освіти, формуванню гуманістичної спрямованості особистості, її потреб, мотиваційної сфери. Дослідницька парадигма в освіті культивує ціннісне ставлення до професійної педагогічної діяльності, оскільки в її контексті забезпечуються умови для побудови індивідуальної дослідницької траєкторії, проведення повноцінного, що представляє цінність для розвитку особистості вчителя і підвищення якості освіти загалом.

Під дослідницькою діяльністю зазвичай розуміють специфічну людську діяльність, яка регулюється свідомістю і активністю особистості і спрямована на задоволення пізнавальних інтелектуальних потреб. Її продуктом є нові знання, сформовані відповідно до об'єктивних законів і обставин, які визначають реальність і можливість досягнення мети.

Дослідницька діяльність є інтегративним компонентом, який характеризується єдністю знань цілісної картини світу, вміннями, навичками наукового пізнання, ціннісного ставлення до його результатів і забезпечує самовизначення і саморозвиток особистості.

У результаті аналізу наукової літератури (М. Барбер, Е. Керлінгер, Д. Літл) виявлено, що в дослідницькій сфері педагогічної освіти традиційно прийнято розглядати дослідження як вивчення дій педагога в професійній діяльності, яке передбачає аналіз, роздуми над своєю роботою для її вдосконалення. Це сприяє значній позитивній мотивації учасників освітнього процесу за допомогою рефлексії результатів власних пошуків у період підготовки у вищому навчальному закладі і подальшій неперервній освіті.

Педагог-дослідник – це особистість, що володіє значним творчим потенціалом, особливими особистісними й професійними якостями, сформованими компетенціями й розвиненими дослідницькими вміннями; здатна до рефлексивного мислення і ціннісного ставлення до науки і власної діяльності, готова до професійної самоосвіти.

В європейських країнах професійна підготовка педагогів-дослідників є однією з найбільш актуальних освітніх проблем. Сьогодні в Європі існують офіційні освітні організації, які займаються питаннями підготовки вчителів, в тому числі й до проведення досліджень: TNTEE (Thematic Network for Teacher Education in Europe), ENTEP (European Network for Teacher Education Policies), EDIL (European Doctorate in Teacher Education), TTA (Teacher Training Agency). Крім цього, щорічно для вчителів організують конференції EERA (European Educational Research Association) і ATEE (Association of Teacher Education in Europe). Важливими завданнями діяльності цих організацій є: підвищення кваліфікації вчителів на базі педагогічних відділень університетів; забезпечення зв'язку професійно-педагогічної підготовки з наукою й практикою; підтримка вчителів у розвитку професійної самостійності (щодо участі в створенні навчальних планів, вибору форм і методів діяльності, у процесі прийняття адміністративних розв'язків); організація наукових досліджень практикуючих учителів в навчальному закладі; преміювання вчителів, які проводять наукові дослідження у професійній діяльності (Р. Бургес, С. Поул, Л. Сандерс, Дж. Хоган).

Складний процес розвитку системи педагогічної освіти має специфічні риси в кожній окремій європейській країні. Водночас, проведений аналіз наукової літератури, результатів діяльності ЮНЕСКО, засідань Європейської Ради дає можливість виявити основні тенденції розвитку педагогічної освіти в країнах Євросоюзу на сучасному етапі: гуманізація, фундаменталізація, інформатизація педагогічної освіти, академічна мобільність студентів, насичення освітніх програм науково-дослідним компонентом, стандартизація педагогічної освіти, посилення практико-орієнтованої спрямованості підготовки майбутніх учителів, використання прогресивних форм і методів підготовки, надання педагогічній практиці експериментально-аналітичного характеру, збільшення обсягів фінансування наукових педагогічних досліджень, розвиток міжнародного співробітництва.

Одним з найважливіших завдань сучасної педагогічної освіти в Європі визначена підготовка фахівців з високо розвиненими творчими здібностями, здатних до постійного саморозвитку, реалізації дослідницької функції в професійній діяльності, які мають власну сформовану позицію щодо вибору видів і форм діяльності, володіють професійно-педагогічною культурою.

В умовах нової парадигми освітньої політики в європейських країнах дослідницька діяльність студентів педагогічних навчальних закладів є об'єктивною необхідністю й закономірною особливістю процесу вдосконалення педагогічної освіти, яка набуває дослідницько-орієнтованого характеру. Вона визначається як інтелектуально-контрольована діяльність, яка здійснюється індивідуально або в групі, пов'язана з вирішенням дослідницького завдання, приводить до відкриття нового знання, подальшого прогнозування наслідків

розв'язку, передбачає наявність спеціальних якостей і компетенцій дослідника (самостійності, соціальної відповідальності, здатності до співробітництва, самоосвіти, критичного мислення, аналітичності, комп'ютерної й інформаційної грамотності), головним результатом якої є оригінальний інтелектуальний продукт, що встановлює наукову істину як підсумок наукового пошуку, і представлений у стандартній формі.

У процесі дослідження виявлено, що для посилення дослідницької спрямованості професійної діяльності майбутнього вчителя в країнах Євросоюзу проводяться такі заходи: забезпечення доступності в підготовці студента-дослідника в системі школа-вищій заклад освіти; організація щорічних регіональних, національних, міжнародних студентських науково-практичних конференцій; розширення міжнародних контактів, що передбачає участь студентів у міжнародних дослідницьких проектах, у роботі міжнародних наукових таборів для учнів і студентів, які проводять наукові дослідження; встановлення стипендій студентам за кращі дослідницькі проекти; заохочення спеціальними преміями, грантами практикуючих учителів, які успішно займаються дослідницькою діяльністю.

Особливо значні здобутки в розвитку дослідницької парадигми педагогічної освіти має Велика Британія, де систематична підготовка вчителів для викладання в загальноосвітніх школах розпочалась в кінці XIX століття на педагогічних відділеннях університетів, а пізніше – і в коледжах.

На початку XX століття формуються основні елементи змісту професійної підготовки вчителя середньої школи : загально-педагогічна, предметно-методична підготовка і педагогічна практика.

У кінці XX століття у вищій освіті Великої Британії, в тому числі й педагогічній, відбуваються перетворення, спрямовані на стандартизацію освіти, які знайшли відображення в різних нормативно-правових документах: «Базова підготовка вчителя», «Правила отримання педагогічної освіти», «Про викладання та вищу освіту», «Реформа базової підготовки вчителя», «Біла книга : Вища освіта : нові підходи» та ін.

Рівень і якість оволодіння студентами, які пройшли повний курс педагогічної освіти, знаннями, вміннями, необхідними професійними компетенціями, оцінюються згідно з національними стандартами. Вони розробляються спільно Департаментом освіти (Department of Education) й Агентством з підготовки вчителів для шкіл (the Training and Development Agency for Schools). Вивчення стандартів свідчить, що вони згруповані в три розділи: професійні цінності; знання й розуміння предмета; теорія й практика навчання. Крім того, стандарти містять вимоги до рівня первинної підготовки кандидатів для одержання статусу кваліфікованого вчителя (Qualified Teacher Status); вимоги до професійної педагогічної діяльності вчителів базового рівня після пробного року роботи в школі (Core Standards); вимоги до професійної діяльності вчителів вищого рівня: «учителі-фахівці» (Post Threshold Teachers), «учителі-професіонали» (Excellent Teachers), «учителі-експерти вищого рівня» (Advanced Skills Teachers). Саме для вчителів вищого рівня обов'язковою є дослідницька робота у професійній педагогічній діяльності.

Аналіз законодавчих і нормативних документів у галузі освіти Англії, Уельсу, Північної Ірландії й Шотландії свідчить, що головні ціннісні орієнтири й пріоритети розвитку освіти в різних регіонах Великої Британії в основному співпадають. Численні освітні акти й документи відображають загальні для всієї країни ідеї й принципи, хоч, безперечно, в кожному регіоні існують і деякі специфічні особливості. Британські дослідники вважають, що стандарти підготовки вчителів є прикладом єдності чотирьох частин, що формують Об'єднане Королівство. Вони передбачають професійні цінності й практичну діяльність, професійні знання, навички й здатність до творчості.

Встановлено, що в кінці ХХ століття у Великій Британії актуальною стає проблема співвідношення викладання і дослідницької роботи в діяльності вчителя. На початку ХХІ століття ця проблема набуває ще більшого значення.

У другому розділі **«Реалізація дослідницької парадигми в педагогічній освіті Великої Британії»** здійснено аналіз розвитку педагогічної освіти Великої Британії, обґрунтовано структурно-логічну модель професійної підготовки вчителя-дослідника, охарактеризовано форми, методи і засоби формування дослідницьких умінь майбутнього вчителя, визначено можливості використання зарубіжного досвіду у вітчизняній педагогічній освіті.

Як результат трансформації світової і британської системи освіти в ХХІ столітті утверджується нова освітня парадигма, яка полягає в зміні акцентів позиції сучасного вчителя – з функціонального виконавця він перетворюється на педагога-дослідника (teacher-researcher), який володіє значним творчим потенціалом, здатністю до рефлексивного мислення, постійної самоосвіти, самовдосконалення. Дослідження починає сприйматися не просто як вузькоспеціалізована діяльність наукових співробітників, а як частина професійно-педагогічної діяльності сучасного вчителя, тому що в інформаційному суспільстві ХХІ століття є потреба в новій моделі вчителя, зміст роботи якого визначений синтезом практико-орієнтованої науки й науко-орієнтованої практики. В останні роки модель підготовки вчителя-дослідника стає все більш актуальною, оскільки вона нейтралізує розрив між теорією й практикою, між наукою й експериментом. Ця модель є радикальним відходом від традиційного погляду на педагогічне дослідження, результати якого вчителі тільки застосовують, а не створюють. Запропонована альтернатива традиційному ставленню до досліджень щоденної педагогічної практики докорінно змінює розподіл ролей між практикуючими вчителями й дослідниками. У сучасній британській системі освіти концепт «учитель» почав прирівнюватися до концепту «дослідник».

Аналіз широкого спектра робіт британських педагогів із проблеми співвідношення викладання й дослідження в професійній діяльності вчителя (Р. Барнет, Е. Брю, Т. Вехем, Л. Елтон, Л. Лукас, П. Трауел) дає можливість конкретизувати нове поняття, що одержало поширення в освітньому просторі країни – «teaching-research nexus», яке вказує на нерозривний зв'язок між безпосередньою діяльністю вчителя з передачі знань учням на уроці (the transmission of knowledge) і його дослідженнями - відкриттями (the discovery of knowledge). Подібний підхід до аналізу професійної діяльності вчителя виявляє

безсумнівну цінність такого симбіозу.

У працях учених (Р. Барнет, Е. Дженкінс, Л. Елтон, Л. Лукас, Д. Фурлонг, М. Хіллі та ін.) дослідницька діяльність педагога розглядається як складний, динамічний, неперервний процес, що охоплює пізнавальну активність педагога і його творчий потенціал, здатність до рефлексивного мислення і ціннісне ставлення до науки, готовність до професійної самоосвіти – усі ці якості спрямовані на пошук нових технологій у навчанні, генерацію практико-орієнтованих знань і формування ціннісних орієнтацій учнів. Із позицій результату дослідницька діяльність – це створення нових підходів, ідей, моделей, проектів, які якісно змінюють зміст, форми й методи роботи вчителя внаслідок його саморефлексії.

Успішна дослідницька діяльність педагога передбачає наявність дослідницьких умінь (операційно-гностичні, інформаційні, конструктивно-проектувальні, діагностичні, комунікативні, прогностичні), формування яких починається у вищому навчальному закладі і продовжується в процесі професійної педагогічної діяльності.

Моделювання процесу підготовки вчителя-дослідника у Великій Британії базується на трьох запропонованих британськими вченими (С. Борг, Е. Кеммбел, Д. Шон) моделях: «ефективний учитель» (effective teacher), діяльність якого спрямована на створення позитивного психологічного клімату в класі, сприяння творчому розвитку дітей; «вчитель, здатний до рефлексії» (reflective teacher), який глибоко осмислює власну професійну діяльність, регулярно оцінює її результати; «вчитель, здатний до трансформацій» (transformative teacher), який не тільки навчає, а займає позицію активного діяча, готує учнів до успішного функціонування в суспільстві, участі в суспільно-корисних перетвореннях. На основі цих моделей створена узагальнена структурно-логічна модель професійної підготовки вчителя-дослідника, яка містить: цінності вчителя й професії, особистісні й професійні властивості вчителя-дослідника, ключові компетенції, мотивацію до пошукової діяльності, технології професійної підготовки, валідність результатів дослідження.

У британській системі освіти розроблені спеціальні стратегії (strategic research capacity) поетапного формування дослідницьких умінь фахівців. Стратегії представляють стійкий комплекс дій, цілеспрямовано організованих суб'єктом діяльності (викладачем) для розв'язку різних типів дослідницьких завдань, які закладено в зміст лекційного курсу, завдання для самостійної роботи, контрольні-оцінювальні матеріали та ін. Зазначені стратегії визначають зміст, методи й технології дослідницької діяльності, характеризують активність майбутніх учителів-дослідників. Найбільш поширеними є алгоритмічна і творча стратегії.

Зміст професійно-педагогічної підготовки студентів у Великій Британії може мати відмінності у кожному вищому освітньому закладі. Проте всі програми обов'язково передбачають, крім фахової підготовки, формування дослідницьких умінь і навичок студентів (курси «Методи дослідження в системі освіти», «Дослідження навчальних програм», «Професійне дослідження», «Природа педагогічного дослідження», «Наукова методологія»

та ін.). Безперечно, в більшій мірі це стосується магістрантів, але основи дослідницьких знань та умінь закладаються вже під час навчання в бакалавраті.

Встановлено, що формуванню дослідницьких умінь майбутніх учителів сприяє особлива організація навчального процесу. Це є : навчання, спрямоване на дослідницькі досягнення (research-led), яке передбачає формування навчальних планів і програм кафедр вищого навчального закладу відповідно до дослідницьких інтересів педагогів і студентів; навчання побудоване в основному на традиційному знанневому підході, але при цьому акцентується увага на наукових досягненнях; навчання, засноване на дослідницькому підході (research-based), яке передбачає активну пошукову діяльність обох суб'єктів, а не просто трансляцію готових знань майбутнім учителям, у цьому контексті педагоги і студенти є рівноправними учасниками освітнього процесу; навчання як дослідження (research-informed), при якому освітній процес – це ланцюжок систематичного педагогічного пошуку для розробки й впровадження інноваційного досвіду й інноваційних проектів.

Формування дослідницьких умінь майбутніх учителів відбувається під час лекційних і семінарських занять, проходження практики в тих школах, де активно впроваджуються дослідницькі проекти, має місце залучення практикантів до дослідницької діяльності в школі (вивчення причин низької успішності і незадовільної поведінки учнів, мікроклімату в учнівському колективі, ефективності різних методик викладання та ін.); використовуються можливості позааудиторної роботи (зустрічі з видатними вченими, наукові стажування, гранти на проведення наукових досліджень студентами, участь у наукових конференціях, семінарах тощо). Важливе значення в організації процесу підготовки вчителя-дослідника надано самостійній роботі (навчальній автономії). Майбутній учитель повинен постійно здійснювати рефлексію тієї проблеми (ситуації), яка створюється на занятті. Навчальна автономія не є синонімом самоосвіти, не обмежується придбанням знань без допомоги викладача і не передбачає зняття відповідальності викладача за результати навчального процесу.

У формуванні дослідницьких умінь майбутніх учителів в навчальному процесі використовуються сучасні ефективні технології (інтерактивні, інформаційні, проєктивні, проблемного навчання, концентрованого навчання, навчання як дослідження), форми і методи (проблемні лекції, наукові семінари, групи Аберкромбі, Т-групи, кейс-метод, тьюторство, дистанційне навчання), засоби (електронні підручники, інтерактивна дошка).

Важливою особливістю сучасної британської системи освіти є наявність значної кількості спеціальних служб, установ для підтримки процесу професійного становлення вчителів, проведення їх наукових досліджень і впровадження результатів у практику (Наукова Рада Об'єднаного Королівства, Національне бюро педагогічних досліджень, Національна експертна комісія в галузі дослідницької діяльності вчителів, Центр з досліджень в освіті, педагогічні товариства, школи молодого вчителя та ін.).

Окремі ідеї британського досвіду професійної підготовки вчителів, зокрема формування у них дослідницьких умінь, можуть бути впроваджені в процес

професійної підготовки педагогічних кадрів в Україні: розширення зв'язків закладів вищої освіти зі школами; розробка на основі британського досвіду стандартів для диференціації рівнів професійної підготовки вчителя; створення у закладах вищої і середньої освіти особливого креативно-дослідницького середовища, яке сприяє неперервному саморозвитку й самореалізації вчителя-дослідника; підвищення вимог до відбору викладачів вищої школи, які здатні ефективно готувати вчителів-дослідників; упровадження в освітній процес стратегії поетапного формування дослідницьких умінь і дотримання навчальної автономії; забезпечення особливої побудови навчальних курсів із дослідницькою траєкторією; надання різносторонньої науково-методичної підтримки майбутнім учителям у період педагогічної практики, підвищення ролі наставництва; застосування у навчальному процесі сучасних ефективних технологій, методів, форм і засобів; широке використання у формуванні дослідницьких умінь можливостей позааудиторної роботи; створення сприятливих умов для реалізації вчителем-дослідником результатів своїх наукових розробок, їх представлення і поширення в науковому світі; відповідне фінансування науково-дослідної діяльності в педагогічній галузі.

ВИСНОВКИ

1. Одним із найважливіших завдань сучасної педагогічної освіти в Європі є підготовка фахівців, які мають високо розвинені творчі здібності, здатні до постійного саморозвитку, реалізації дослідницької функції в професійній діяльності. Це стосується фахівців будь-якого профілю, в тому числі й учителів. Результатом професійної підготовки вчителя-дослідника в європейських педагогічних закладах є: сформованість у студентів дослідницького підходу до професійної діяльності; розвиток розумової діяльності, що сприяє підвищенню ефективності засвоєння знань і подальшого застосування їх на практиці; розвиток творчого мислення, наукової інтуїції, вмінь і навичок самостійної навчальної й наукової роботи; засвоєння студентами методології, теоретичних основ педагогічної науки, методів наукового пізнання, технології проведення наукового дослідження; формування в майбутнього вчителя прагнення до самовдосконалення й професійного саморозвитку впродовж усього життя; формування спеціальних якостей дослідника: – соціальної відповідальності, ініціативності, самостійності, критичності, гнучкості, оригінальності мислення, об'єктивності, здатності до співробітництва, інформаційної грамотності.

2. Британська система професійної підготовки вчителів розвивалася в загальноєвропейському контексті становлення педагогічної освіти. Систематична цілеспрямована підготовка вчителів для викладання в загальноосвітніх школах Великої Британії розпочалась в кінці XIX століття на педагогічних відділеннях університетів, а пізніше – і в коледжах.

З'ясовано, що в кінці XX століття у вищій освіті Великої Британії, в тому числі й педагогічній, відбувалися суттєві перетворення, спрямовані на стандартизацію освіти. Саме в цей період актуальною стає проблема співвідношення викладання і дослідницької роботи в діяльності сучасного вчителя, яка на початку XXI століття набуває ще більшого значення. Як результат

трансформації світової і британської системи освіти в ХХІ столітті остаточно утверджується нова освітня парадигма, яка полягає в зміні акцентів позиції сучасного вчителя – з функціонального виконавця він перетворюється на педагога-дослідника (teacher-researcher), який володіє значним творчим потенціалом, здатністю до рефлексивного мислення, постійної самоосвіти, самовдосконалення своєї професійно-педагогічної діяльності. Дослідження починає сприйматися не просто як вузькоспеціалізована діяльність наукових працівників, а як важливий компонент професійно-педагогічної діяльності сучасного вчителя.

3. Успішна дослідницька діяльність педагога передбачає наявність дослідницьких умінь (операційно-гностичні, інформаційні, конструктивно-проектувальні, діагностичні, комунікативні, прогностичні), формування яких починається у вищому закладі освіти і поглиблюється в процесі професійної педагогічної діяльності.

Моделювання процесу підготовки вчителя-дослідника у Великій Британії базується на трьох запропонованих британськими вченими (С.Борг, Е.Кеммбел, Д.Шон) моделях : «ефективний учитель» (effective teacher), «вчитель, здатний до рефлексії» (reflective teacher), «вчитель, здатний до трансформацій» (transformative teacher). Узагальнена структурно-логічна модель професійної підготовки вчителя-дослідника в контексті вищої педагогічної освіти Великої Британії сконструйована із взаємозалежних компонентів, частково інкорпорованих у зазначеній вище моделі: цінності вчителя й професії - етичний компонент (ethical component); особистісні й професійні якості дослідника (component of professional research); ключові компетенції (key competencies); дослідницькі вміння: гностичні, конструктивні, прогностичні, рефлексивні, комунікативні, перцептивні, суггестивні, експресивні (research skills); технології професійної підготовки на основі дослідницької діяльності (technical component); мотивація навчальної діяльності, розуміння особистісного змісту навчання, наявність критичного мислення, що сприяє пошуку нового в освіті й прийняттю дослідницької позиції (inquiry stance); валідність результатів дослідження (validity).

4. Виявлено особливості організації навчального процесу у вищих закладах освіти Великої Британії для формування дослідницьких умінь майбутніх учителів: упровадження в процес професійної підготовки спеціальних освітніх модулів, спрямованих на забезпечення студентів науковими знаннями й формування дослідницьких умінь; особлива побудова курсів з дослідницькою траєкторією; використання стратегій поетапного формування дослідницьких умінь (алгоритмічна, творча); забезпечення ефективною взаємодією й співробітництва між студентами й викладачами; створення можливостей для неперервного саморозвитку й самореалізації майбутніх учителів; навчальна автономія; забезпечення єдності теоретичної і практичної підготовки; надання різносторонньої науково-методичної підтримки майбутнім учителям у період педагогічної практики (менторство); впровадження у навчальний процес сучасних ефективних технологій (інтерактивні, інформаційні, проєктивні, навчання як дослідження), форм і методів (проблемні лекції, наукові семінари, групи Аберкромбі, кейс-метод,

тьюторство, дистанційне навчання), засобів (електронні підручники, інтерактивна дошка); використання можливостей позааудиторної роботи (зустрічі з видатними вченими, наукові стажування, гранти на проведення наукових досліджень студентами, участь у наукових конференціях, семінарах тощо); створення сприятливого середовища для реалізації вчителем-дослідником результатів власних наукових розробок, їх представлення і поширення в науковому світі; розуміння дослідницької діяльності у вищому навчальному закладі як своєрідного «моста» для переходу до різних форм дослідження у професійній педагогічній діяльності.

5. Узагальнення результатів дослідження свідчить про наявність позитивного досвіду професійної підготовки вчителів у британських університетах, зокрема формування дослідницьких умінь майбутнього вчителя, окремі ідеї якого можуть бути впроваджені в процес професійної підготовки педагогічних кадрів в Україні: розширення зв'язків закладів вищої освіти зі школами (проведення спільних досліджень, конференцій, підготовка спільних науково-методичних розробок, публікацій, проектів, вдосконалення практичної підготовки студентів на базі школи, запрошення вчителів для проведення окремих занять у закладах вищої освіти, виявлення учнів, схильних до дослідницької діяльності і формування у них мотивації до участі в дослідженнях у педагогічній сфері); розробка на основі британського досвіду стандартів для диференціації рівнів професійної підготовки вчителя (базовий рівень, кваліфікований учитель, учитель-фахівець, учитель-професіонал, учитель-експерт), які передбачають різні права й обов'язки; створення у закладах вищої і середньої освіти особливого креативно-дослідницького середовища, яке сприяє неперервному саморозвитку й самореалізації вчителя-дослідника; підвищення вимог до відбору викладачів вищої школи, які здатні ефективно готувати вчителів-дослідників; упровадження в освітній процес стратегії поетапного формування дослідницьких умінь (алгоритмічна, творча) і дотримання навчальної автономії; забезпечення особливої побудови навчальних курсів із дослідницькою траєкторією; надання різносторонньої науково-методичної підтримки майбутнім учителям у період педагогічної практики, підвищення ролі наставництва; застосування у навчальному процесі сучасних ефективних технологій, методів, форм і засобів; широке використання у формуванні дослідницьких умінь можливостей позааудиторної роботи; створення сприятливих умов для реалізації вчителем-дослідником результатів своїх наукових розробок, їх представлення і поширення в науковому світі; відповідне фінансування науково-дослідної діяльності в педагогічній галузі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування дослідницьких умінь майбутніх учителів. У подальшому актуальним є дослідження особливостей формування дослідницьких умінь учителів різних дисциплін, педагогічних умов, які сприяють формуванню дослідницьких умінь учителів у процесі професійної підготовки, виховання інтересу до дослідницької діяльності у майбутніх фахівців, а також вивчення можливостей упровадження зарубіжного досвіду формування дослідницьких умінь фахівців у вітчизняній освітній простір.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Козубовська І. В., Повідайчик О.С., Попович І.Є. Формування нової освітньої парадигми підготовки педагогічних кадрів у Великій Британії : монографія. Ужгород : «АУТДОР-ШАРК», 2017. 220 с.
2. Козубовська І.В., Попович І. Є. Британський досвід дистанційного навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2013. Випуск 29. С. 67 – 69.
3. Попович І. Є. Особливості підготовки вчителя- дослідника у Великій Британії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2014. Випуск 30. С. 137 – 139.
4. Попович І .Є. Зарубіжний досвід підготовки вчителя – дослідника. *Вісник Черкаського університету*. Серія: Педагогічні науки. Черкаси, 2014. Випуск 13 (306) С. 114 – 117.
5. Попович І.Є. Педагогічний супровід дистанційного навчання у Великій Британії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2014. Випуск 31. С. 135 – 137.
6. Попович І. Є. Формування дослідницької компетенції як важлива складова професіоналізму вчителя. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2014. Випуск 32. С. 155 – 157.
7. Kozubovska I., Popovich I. Training of teacher- researcher as a prior consideration of professional training of pedagogues in Great Britain. *Comparative Professional Pedagogy*, 2015. Volume 5. Issue 2. Scientific Journal Kyiv - Khmelnytskyi KhNU. P. 47 – 51.
8. Попович І. Є. Дослідницька спрямованість педагогічної діяльності як важливий чинник професіоналізму сучасного вчителя. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2015. Випуск 35. С. 157 – 159.
9. Попович І. .Є. Форми і методи організації навчального процесу в університетах Великої Британії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2015. Випуск 37. С. 135 – 138.
10. Popovich I. Research work as a component of professional teacher’s activity. *Intellectual Archive*. Volume 5. Number 4, July-August, 2016. Toronto: Shiny Word Corp. P. 38 – 43.
11. Попович І. Є. Реалізація дослідницької парадигми в педагогічній освіті Великої Британії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2016. Випуск 38. С. 223 – 226.
12. Попович І. Є. Особливості підготовки вчителя-дослідника в системі педагогічної освіти Великої Британії. *Педагогічні науки*. Херсон, 2016. Вип. XXI. С 146 – 150.
13. Попович І. Є. Історичні аспекти розвитку професійної підготовки вчителя-дослідника у вищих навчальних закладах Великої Британії. *Наукові*

записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет). Ніжин, 2016. № 1. С.274 – 280.

14. Попович І. Є. Дослідницькі вміння у професійній соціально-педагогічній діяльності. *Соціальна робота в Україні : теорія і практика (науково-методичний журнал)*. Київ, 2016. № 1-2. С. 86 – 96.

15. Повідайчик О. С., Варга Н.І., Попович І.Є. Формування дослідницьких умінь студентів у вищих навчальних закладах Великої Британії. *Науковий вісник Миколаївського університету*. Педагогічні науки. Миколаїв, 2017. №4 (59). С. 132 – 137.

16. Popovich I. E. Training of teacher-researcher in the system of pedagogic education in Great Britain. *Scientific Journal Virtus*. Issue 12, March 2017. Montreal. – P. 154 – 157.

Опубліковані праці апробаційного характеру

17. Козубовська І. В., Попович І.Є. Соціально-правовий захист молоді у Великій Британії. *Актуальні проблеми сучасного суспільства в фокусі соціології*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 19 березня 2014 р.). Київ : Київська наукова організація педагогіки та психології, 2014. С. 57 – 59.

18. Попович І. Є. Особливості дистанційної підготовки фахівців соціальної сфери у Великій Британії. *Професійна підготовка студентів соціально-педагогічної сфери – освітня складова суспільного розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 1 квітня 2014 р.). Київ : Київська наукова організація педагогіки та психології, 2014. С. 4 – 5.

19. Попович І. Є. Особливості професійно-педагогічної підготовки викладачів у Великій Британії. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 24-25 квітня 2014 р.). Хмельницький: ХНУ, 2014. С. 113 – 114.

20. Попович І. Є. Роль дистанційного навчання у вищих навчальних закладах Великої Британії у збереженні здоров'я майбутніх педагогів. *Актуальні проблеми соціальної роботи і підготовки фахівців: соціальна робота і здоровий спосіб життя*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 19 вересня 2014 р.). Ужгород : УжНУ, 2014. С. 63 – 64.

21. Попович И. Е. Формирование исследовательских умений педагога - важное условие эффективности инновационных процессов в образовании. *Инновации в современном образовании: опыт и перспективы*: материалы международной научно-практической конференции (Могилев, 30 октября 2014 г.). Могилёв: МГОИРО, 2014. С. 91 – 93.

22. Попович І. Є. Формування дослідницьких умінь вчителя як важлива складова концепції педагогічної освіти. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 21-22 квітня 2015 р.). Хмельницький : ХНУ, 2015. С. 118 – 120.

23. Попович І. Є. Підготовка вчителя-дослідника як важлива передумова модернізації професійної підготовки педагогічних кадрів. *Актуальні проблеми наукового та освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Мукачево, 14-15 травня 2015 р.). Мукачево : «Карпатська вежа», 2015. – С. 222 – 224.

24. Попович І. Є. Сучасні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти у Великій Британії. *Сучасна система освіти і виховання: досвід минулого – погляд у майбутнє*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 2-3 жовтня 2015 р.). Київ : Київська наукова організація педагогіки та психології, 2015. С. 73 – 76.

25. Попович І. Є. Дослідницька діяльність як невід’ємна складова освітнього процесу. *Актуальні проблеми психології та педагогіки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 13-14 листопада 2015 р.). Харків : Центр педагогічних досліджень, 2015. С. 61 – 64.

26. Попович І. Є. Британський досвід підготовки вчителя-дослідника. *Ключові питання наукових досліджень у сфері педагогіки та психології у XXI ст.*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 29-30 січня 2016 р.). Львів : Львівська педагогічна спільнота, 2016. С. 37 – 39.

27. Попович І. Є. Історичні аспекти розвитку професійної підготовки вчителя-дослідника у вищих навчальних закладах Великої Британії. *Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Ніжин, 5-6 травня 2016 р.). Ніжин : НДУ, 2016. С. 274 – 280.

28. Попович І. Є. Сучасні форми і методи підготовки вчителя-дослідника у Великій Британії. *Сучасний вимір психології та педагогіки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 27-28 травня 2016 р.). Львів : Львівська педагогічна спільнота, 2016. С. 116 – 121.

29. Попович І. Є. Дослідницькі вміння соціального педагога. *Current issues and problems of social sciences. International scientific conference* (Kielce, June 29-30, 2016). Kielce : Holy Cross University. P. 149 – 153.

30. Попович І. Є. Модель формування педагога-дослідника у професійній підготовці педагогічних кадрів Великої Британії. *Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 22-23 липня 2016 р.). Харків : Центр педагогічних досліджень, 2016. С. 61 – 64.

31. Попович І. Є. Дослідницька діяльність як умова професійного саморозвитку педагога. *Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 12-13 серпня 2016 р.). Одеса : Південна фундація педагогіки, 2016. С. 48 – 51.

32. Попович І. Є. Дослідницькі вміння сучасного фахівця. *Актуальні проблеми сучасної соціології, соціальної роботи та професійної підготовки фахівців* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 16 вересня 2016 р.). Ужгород : УжНУ, 2016. С. 145 – 147.

33. Попович І. Є. Професійний розвиток педагога в процесі науково - дослідницької діяльності. *Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук*: актуальні питання теорії і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 18-19 грудня 2016 р.). Одеса : Південна фундація педагогіки, 2016. С. 48 – 51.

34. Попович І. Є. Становлення особистості вчителя-дослідника в системі підготовки фахівців у вищій школі. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 30-31 березня 2017р.). Хмельницький : ХНУ. 2017. С. 43 – 45.

35. Попович І. Є. Дослідницькі вміння у соціально-педагогічній діяльності. *Соціальна робота : виклики сьогодення* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Тернопіль, 17-18 травня 2017 р.). Тернопіль : ТНПУ, 2017. С.112 – 116.

36. Попович І. Є. Тенденції професійного розвитку вчителя у Великій Британії. *Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів* : матеріали міжнародного науково-методологічного семінару (Київ-Хмельницький, 18 травня 2017 р.). Хмельницький : ХНУ, 2017. С. 172 – 175.

37. Попович І. Є. Практична підготовка як важлива складова професійного розвитку майбутнього вчителя-дослідника у навчальних закладах Великої Британії. *Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 19-20 травня 2017 р.). Одеса : Південна фундація педагогіки, 2017. С. 55 – 59.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати

38. Попович І. Є. Підготовка вчителя-дослідника як важливе завдання сучасної педагогічної освіти. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. Випуск 1 (6). Ужгород , 2015. С. 72 – 77.

39. Попович І. Є. Підготовка педагогічних кадрів у Великій Британії. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. Випуск 1 (8). Ужгород, 2017. С. 55 – 62.

40. Попович І. Є. Досвід підготовки вчителя-дослідника в системі педагогічної освіти Великої Британії : методичні рекомендації / Ужгород. нац. у-т. Ужгород : УжНУ, 2017. 47 с.

АНОТАЦІЇ

Попович І.Є. Формування дослідницьких умінь майбутнього вчителя в університетах Великої Британії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти. – Ужгородський національний університет. – Ужгород, 2018.

У дисертації досліджено проблему формування дослідницьких умінь учителя в університетах Великої Британії. З'ясовано, що британська педагогічна освіта розвивалася в загальноєвропейському контексті підготовки педагогічних кадрів і в кінці ХХ століття у Великій Британії актуальною стає

проблема співвідношення викладання і дослідницької роботи в діяльності вчителя. Розкрито специфіку становлення дослідницької парадигми педагогічної освіти Великої Британії в контексті розвитку європейської освіти. Виявлено основні дослідницькі вміння педагога. На основі узагальнення результатів досліджень британських учених обґрунтовано модель формування дослідницьких умінь майбутнього вчителя, визначено основні методи, форми, засоби підготовки вчителя-дослідника. Проаналізовано особливості організації навчального процесу у вищих закладах освіти Великої Британії, спрямованого на формування дослідницьких умінь майбутніх учителів. Визначено можливі шляхи творчого впровадження британського досвіду підготовки вчителя-дослідника в освітньому просторі України.

Ключові слова: британська система педагогічної освіти, дослідницька парадигма, дослідницькі вміння, дослідницька діяльність, модель формування дослідницьких умінь вчителя.

Попович И.Е. Формирование исследовательских умений будущего учителя в университетах Великобритании. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Ужгородский национальный университет. – Ужгород, 2018.

В диссертации осуществлено исследование проблемы формирования исследовательских умений учителя в университетах Великобритании. Установлено, что педагогическое образование Великобритании развивалось в общеевропейском контексте подготовки педагогических кадров и в конце XX столетия актуальной становится проблема соотношения преподавания и исследовательской работы в педагогической деятельности. Выявлены основные исследовательские умения учителя. Обоснована модель формирования исследовательских умений учителя, определены основные методы, формы, средства подготовки учителя-исследователя. Проанализированы особенности организации учебного процесса в высших учебных заведениях Великобритании с целью формирования исследовательских умений будущих учителей. Определены возможности использования британского опыта подготовки учителя-исследователя в образовательном пространстве Украины.

Ключевые слова: британская система педагогического образования, исследовательская парадигма, исследовательские умения, исследовательская деятельность, модель формирования исследовательских умений учителя.

Popovich I.Y. The formation of research skills in future teacher in the universities of Great Britain. – The manuscript.

Scientific thesis for the Degree of Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Uzhorod National University. – Uzhorod, 2018.

The problem of training teacher-researcher in the system of pedagogic education of Great Britain has been investigated in the dissertation on the basis of the analysis of scientific literature. It has been defined that the pedagogic education in Great Britain was developing alongside with the European system of training pedagogues and it is characterized by specific features and the following tendencies: humanization, informatization of pedagogical education, students' academic mobility, the enhancement of practice-oriented training of future teachers, a wide use of advanced technology, methods and forms of teacher training, attaching experimental analytical character to pedagogic practice, increasing of financing pedagogic researches, development of the international cooperation.

It is underlined that in the end of the XX century the problem of correlation of teaching and research work in contemporary teachers' work has gained its popularity. The beginning of the XXI century has given this issue further development. The transformation of the world's alongside with the British educational system resulted establishing a new educational paradigm of the XXI century. This paradigm aims to change accents in position of a contemporary teacher i.e.: from a mere functional executor one develops into teacher-researcher, possessing great creative potential, ability to reflexively think, constant self-education and perfection of the professional activity. The model of formation the future teacher's research skills has been substantiated along with defining principal methods, forms and tools in training teacher-researcher. It consists of the following components: ethical component - based on the integral knowledge about culture and values; component of professional research - defines potential personal and professional characteristic features of teacher-researcher; key competencies - universal mental means that are used by a teacher to reach certain goals; research skills - gnosiological, constructive, prognosticating, reflexive, communicative, perceptive, suggestive and expressive that provide the content, process and result of the research; technical component - implies the technologies of professional training on the basis of research work; psychological mechanisms of teacher training - motivation in learning, understanding of the subject matter, critical thinking, inquiry imagination which helps to search for anything new in education and accepting inquiry stance as a special ability to successfully perform transformation in educational process within the research framework; validity of the investigation results.

The peculiarities on organization teaching process in the institutions of higher education in Great Britain in order to form research skills in future teachers have been defined. They are: implementation into professional training the special educational modules aiming to provide students with scientific knowledge and form research skills; special structure of training courses on research work; the use of strategies of gradual forming the research skills (algorithmic and creative); offering the effective cooperation and collaboration between students and lecturers; providing the future teachers with the ability to constant self-development; learning autonomy; providing the unity in training theory and practice; offering various scientific methodological assistance to future teachers during pedagogic practice (mentoring); the use of modern technologies (interactive, information, project), forms and methods (problem-solving seminars, Abercrombie groups, case-method, tutorials, distance

learning), tools (e-books, interactive whiteboards); taking advantage of the possibilities of work beyond the classroom (meetings with outstanding scientists, scientific internship, grants for conducting scientific investigations by students, participating in scientific conferences, seminars, etc.); creating positive atmosphere for a teacher-researcher to implement the results of one's scientific research, presenting it and spreading among scientific community; the use of research work in the institutions of higher education as a kind of «bridge» to move to different forms of research in professional pedagogic work.

The possible ways of creative use of the British experience in training teacher-researcher in the Ukrainian educational system have been defined: the expansion of connection between schools and institutions of higher education; creating special inquiring atmosphere in the institutions of higher education that would support constant self-development of a teacher-researcher; greater demands on selection of high school lecturers who are able to effectively train a teacher-researcher; providing special structure of training courses on research work; the use of modern technologies, forms, methods and tools in educational process; creating positive atmosphere for a teacher-researcher to implement the results of scientific research, presenting it and spreading among scientific community; providing appropriate financing of scientific research work in pedagogics.

Key words: British system of pedagogic education, research paradigm, research skills, research work, model of formation research skills.

Підписано до друку 24. 05. 2018. Формат 60x84/16.
Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Віддруковано на різнографі.

*Видавництво УжНУ «Говерла»
88000, м. Ужгород, вул. Капітульна, 18.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців
виготівників, і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія Зт №32 від 31 травня 2006 року*